

Eksamensveiledning

- om vurdering av eksamensbesvarelser

2017

NOR1211-NOR1231 Norsk hovedmål

NOR1212-NOR1232 Norsk sidemål

NOR1218-NOR1231 Norsk for elever med samisk/finsk som andrespråk

Sentralt gitt skriftlig eksamen

Eksamensveiledning for vurdering av sentralt gitt eksamen

Denne eksamensveiledningen gir informasjon om sentralt gitt eksamen i norsk, og hvordan den skal vurderes. Veiledningen skal være kjent for elever, voksne deltakere, privatister, lærere og foresatte i god tid før eksamen. Sensorene må bruke veiledningen som en felles referanseramme i arbeidet sitt.

I denne veiledningen blir «elever» brukt om både elever, voksne deltakere og privatister.

1 Organisering av sentralt gitt skriftlig eksamen i norsk

Eksamen i norsk hovedmål er obligatorisk på studieforbereende nivå. Eksamen i norsk sidemål er trekkfag for elever, men obligatorisk for privatister. Eksamenstiden er fem timer, og det er ikke forberedelsesdag.

Eksamensoppgavene er knyttet til et utvalg vedlagte tekster. Tekstutvalget er på både bokmål og nynorsk i alle oppgavesettene. Så langt det er mulig, bør sentralt gitt eksamen være IKT-basert.

1.1 Nærmere beskrivelse av eksamen

Det overordnede formålet med eksamen er at elevene skal vise norskfaglig kompetanse. De skal lese ulike tekster og kunne sette dem inn i en faglig sammenheng, og de skal skrive en kort og en lengre tekst.

Oppgavene er basert på kompetansemålene fra hovedområdene *Skriftlig kommunikasjon og Språk, litteratur og kultur* på Vg2 og Vg3. Oppgavesettene prøver et utvalg av kompetansemålene, men eleven kan likevel vise bred kompetanse i faget. Sensor skal alltid vurdere helheten i svaret.

Alle oppgavene har en kommentar med felles informasjon til elev og sensor om hva som blir forventet av svaret. Kommentarene er et tillegg til kjennetegnene på måloppnåelse til eksamen som du finner på side 7–8 i denne veiledningen.

Kortsvarsoppgavene

Kortsvaret er innført for at eksamen i norsk skal kunne dekke en større faglig bredde enn når eleven bare skriver én tekst. Slik får eleven mulighet til å vise mer av fagkompetansen sin.

Kortsvaret skal være formet som en strukturert og sammenhengende tekst. En god eksamensforberedelse er å trene på å skrive korte, presise svar på faglige spørsmål eller problemstillinger.

Kortsvarsoppgavene kan for eksempel be elevene om å

- skrive en kort informativ eller argumenterende tekst i tilknytning til en vedlagt tekst eller en påstand
- påvise retoriske appellformer i en tekst
- påvise sjangertrekk eller språklige virkemidler og forklare hvilken funksjon de har
- gjøre greie for og kommentere særtrekk ved språket i en eller to tekster
- forklare argumentasjonen i en kort sakprosa tekst
- sammenlikne form og/eller innhold i to korte tekster
- kommentere samspillet mellom elementene i sammensatte tekster
- karakterisere for eksempel en litterær person og vise hvilke virkemidler som er brukt
- bruke et tekstvedlegg som eksempel og skrive en kort tekst med tilsvarende virkemidler eller appellformer

Langsvarsoppgavene

Langsvarsoppgavene er knyttet til vedlagte tekster. Eleven får tre eller fire oppgaver til valg og skal skrive en lengre tekst med god struktur og sammenheng. Det blir ikke oppgitt hvor lang teksten skal være, fordi lengden skal ses i sammenheng med om innholdet er relevant og om teksten er gjennomarbeidet. Langsvarsoppgavene er alltid knyttet til tekstvedlegg, og svaret skal vise både tekstforståelse og skrivekompetanse.

Det er tre hovedgrupper av langsvarsoppgaver:

Saklige tekster: I mange langsvarsoppgaver blir elevene bedt om å skrive tekster der de skal argumentere eller resonnerer. Oppgavene kan bestå av flere deler. Elevene kan bli bedt om å

- **informere** – presentere, forklare eller gjøre greie for et emne
- **argumentere** – grunngi og forsvare synspunkter og meninger
- **resonnerer** – drøfte ulike sider ved en sak for å kunne ta stilling til den, eller reflektere over et emne eller en problemstilling

Tolkninger og analyser: Dette er oppgaver der elevene skal gjøre greie for form og innhold i tekster ved hjelp av fagspråk og reflektere over tekstene. Det er ingen skarpe skiller mellom tolkning og analyse, selv om begrepet tolkning er knyttet til mening og forståelse. Både i tolkninger og analyser forventes det at elevene kan vise og begrunne hvordan de forstår teksten. Til eksamen bruker vi *tolkning* i forbindelse med skjønnlitterære tekster og *analyse* i forbindelse med sakprosa. Oppgaven kan be om en sammenlikning av flere tekster, eller at teksten blir satt inn i en historisk sammenheng.

Kreative tekster: I noen langsvarsoppgaver skal elevene skrive en kreativ tekst. Dette er ikke én teksttype, men et samlebegrep som omfatter både fortellende, reflekterende og underholdende tekster. Disse oppgavene er mer åpne for individuelle løsninger enn de tidligere essay-, novelle- og kåserioppgavene. Det er viktig å bruke de vedlagte tekstene og svare på oppgaven.

Elevene kan bli bedt om å

- skrive om en påstand, et tema eller ut fra en gitt overskrift
- reflektere
- utforske påstander og emner, prøve ut tanker
- skrive ut fra en gitt synsvinkel
- bruke litterære virkemidler når de skriver
- skrive en tekst som skal brukes til et bestemt formål

Nytt våren 2017

Kjennetegnene for måloppnåelse i vurderingsskjemaet for kreative tekster er justert for 2017. Vurderingsskjemaet for kreative tekster har tidligere hatt et skille mellom språklige virkemidler, som for eksempel kontraster, sammenligninger, symbol og språklige bilder, og litterære virkemiddel som for eksempel synsvinkel, sceniske framstillinger, frampek, sirkelkomposisjon og tilsvarende. Dette har vist seg å være lite hensiktsmessig for elever og sensorer til eksamen. Det reviderte vurderingsskjemaet bruker ordet «virkemiddel» som et samlebegrep.

Etter å ha prøvd ut instruksjonen «utforsk» høsten 2016, har vi lagt til dette verbet i kjennetegnene som skal karakterisere graden av refleksjon og utprøving av tanker i de kreative tekstene. Når elevene blir bedt om å utforske, skal de undersøke et gitt emne fra ulike innfallsvinkler. Begrepet ligger nært opp til å reflektere, og vil bli brukt i noen oppgaver der det passer til temaet. Instruksjonen åpner for ulike svar.

OBS: Mange kjennetegn er felles for alle tekster

Mange av kjennetegnene på et godt svar er felles for alle oppgavetyper. Sensor forventer at teksten har hensiktsmessig struktur, god sammenheng og relevante eksempler/momentene. Elevene skal vise norskfaglig kompetanse. Uavhengig av hvilken oppgavetype de velger, kan de også vise selvstendighet og kreativitet i tekstene sine. Det kommer til uttrykk i hvordan de bruker språket, og i ideer, perspektiver og innfallsvinkler. Dette skal sensor honorere når svaret er relevant.

Disse begrepene fra læreplanen blir brukt i eksamensoppgavene:

<i>Presenter ...</i>	<i>Drøft ...</i>
<i>Gjør greie for ...</i>	<i>Reflekter over ...</i>
<i>Forklar ...</i>	<i>Vurder ...</i>
<i>Analyser ...</i>	<i>Kommenter ...</i>
<i>Tolk ...</i>	<i>Bruk kunnskap om ...</i>
<i>Sammenlikn ...</i>	<i>Skriv en resonnerende tekst der du ...</i>
<i>Argumenter ...</i>	<i>Skriv en kreativ tekst der du ...</i>

2 Hjelpemidler

På eksamen er alle hjelpemidler tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon. Det er heller ikke tillatt å bruke oversettelsesprogrammer.

Ved bruk av nettbaserte hjelpemidler til eksamen er det viktig å kontrollere at elevane ikke kan kommunisere med andre (dvs. samskriving, chat, alle muligheter for å utveksle informasjon med andre) under eksamen.

Gjennom opplæringen i faget skal faglæreren veilede elevene i å vurdere hvilke hjelpemidler de vil ha nytte av i arbeidet med å løse ulike typer oppgaver. Det eleven selv, gjerne i samråd med læreren, som vurderer hvilke hjelpemidler som er formålsjenlige.

3 Bruk av kilder

Kilder som blir brukt til eksamen, skal oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem. Eleven skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på alle kilder som er brukt. Dersom eleven bruker utskrifter eller sitater fra nettsider, skal han/hun oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.

Hvis sensor mistenker at en besvarelse inneholder kopiert materiale uten kildehenvisning, kan besvarelsen sendes til plagiatkontroll.

3.1 Bruk av kilder i norsk

Elevene er ikke pålagt å ta med seg bestemte kilder til sentralt gitt eksamen, og derfor har ingen av oppgavene til eksamen i norsk krav til kildebruk ut over vedleggene i oppgavesettet. Elevene må selv vurdere om det er relevant å vise til kilder i svaret. Når de bruker kilder, skal de vise evne til å velge ut det som har betydning for sammenhengen. Ukritisk bruk av fagstoff som ikke er relevant for oppgaven, vil trekke ned.

Hovedregelen er at elevene skal vise til kildene når de henter informasjon direkte fra noe en annen har skrevet, og når de refererer til saker som det kan være ulike meninger om. Opplysninger som er allment kjent, trenger de ikke å dokumentere.

Elevene skal kunne vise til kilden som referanse i hovedteksten eller som fotnoter og lage en litteraturliste med oversikt over de kildene som er brukt. Til eksamen i videregående opplæring er det viktigere for vurderingen at kildebruken er ryddig og oversiktlig enn at de formelle kravene blir fulgt nøyaktig.

4 Vurdering av eksamensbesvarelser

Læreplanene og forskrift til opplæringsloven er grunndokumenter for vurderingsarbeidet. Forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18 slår fast følgende:

Eksamen skal organiserast slik at eleven/deltakaren eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven/deltakaren eller privatisten slik den kjem fram på eksamen.

Kompetanse er i denne sammenhengen definert som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave¹. Eksamensoppgavene blir utformet slik at de prøver denne kompetansen. Grunnlaget for å vurdere den kompetansen eleven viser i eksamensbesvarelsen, er kompetansemålene i læreplanen for fag².

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene i læreplanene for fag. Grunnleggende ferdigheter blir derfor prøvd indirekte til sentralt gitt eksamen.

Sensor skal vurdere samlet kompetanse slik den fremkommer på eksamen, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18. Eksamensbesvarelsen blir vurdert av to eksterne sensorer. Dersom disse to er uenige, avgjør en oppmann karakteren, jf. §§ 3-28 og 4.21 i forskrift til opplæringsloven.

4.1 Karakterer

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-4 og 4-4 har generelle karakterbeskrivelser for grunnopplæringen:

- a) Karakteren 6 uttrykkjer at eleven/deltakaren har framifrå kompetanse i faget.
- b) Karakteren 5 uttrykkjer at eleven har mykje god kompetanse i faget.
- c) Karakteren 4 uttrykkjer at eleven har god kompetanse i faget.
- d) Karakteren 3 uttrykkjer at eleven har nokså god kompetanse i faget.
- e) Karakteren 2 uttrykkjer at eleven har låg kompetanse i faget.
- f) Karakteren 1 uttrykkjer at eleven har svært låg kompetanse i faget.

Kjennetegn på måloppnåelse i eksamensveiledningen beskriver elevens kompetanse på tre nivåer. Beskrivelsene skal bidra til en felles forståelse av kravene til vurdering og til en rettfærdig vurdering.

¹ St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*

² Forskrift til opplæringsloven §§ 3-3 og 4-3

4.2 Fagspesifikke underpunkter

Det er den samlede kompetansen eleven viser i svaret som ligger til grunn for vurderingen, og det blir gitt én karakter som er felles for kortsvaret og langsvaret. Hvis det ved sensuren blir påvist at deler av eller hele svaret er kopi av tekst som andre har produsert, vil den delen bli vurdert til laveste karakter.

Det er ingen faglig nivåforskjell på innholdet i hovedmålseksamen og sidemålseksamen. Matrisen med kjennetegn på måloppnåelse er felles for de to eksamensdagene. Når det gjelder underpunktet om språk og formelle ferdigheter, kan sensorene likevel forvente at elevene behersker hovedmålet sitt noe bedre enn sidemålet.

Kjennetegn på måloppnåelse til eksamen i norsk hovedmål og sidemål

Vg3 studieforberedende og påbygging til generell studiekompetanse

	Karakter 2 Eksamenssvaret	Karakter 3 – 4 Eksamenssvaret	Karakter 5 – 6 Eksamenssvaret
Hoved- inntrykk	<p>er i noen grad et relevant svar på kortsvaroppgaven</p> <p>er i noen grad et relevant svar på langsvareoppgaven</p> <p>viser noe forståelse og bruk av de vedlagte tekstene</p> <p>er enkelt eller uklart formulert</p>	<p>er et stort sett relevant svar på kortsvaroppgaven</p> <p>er et stort sett relevant svar på langsvareoppgaven</p> <p>viser at eleven forstår og bruker de vedlagte tekstene</p> <p>er stort sett godt formulert, med hensiktsmessig ordforråd</p>	<p>er et presist og relevant svar på kortsvaroppgaven</p> <p>er et utfyllende og relevant svar på langsvareoppgaven</p> <p>viser god forståelse og bruk av de vedlagte tekstene</p> <p>er gjennomgående godt formulert, med nyansert ordforråd</p>
Språk og formelle ferdigheter	<p>har sammenbinding mellom setninger og avsnitt</p> <p>viser at eleven mestrer hovedformene i formverket til en viss grad</p> <p>viser at eleven mestrer ortografi og tegnsetting til en viss grad</p> <p>skiller mellom sitat og egenprodusert tekst og oppgir kilder</p>	<p>har nokså god/god sammenbinding mellom setninger og avsnitt</p> <p>viser at eleven stort sett mestrer formverket</p> <p>har stort sett korrekt ortografi og tegnsetting</p> <p>markerer sitat og viser til kilder på en ryddig måte</p>	<p>har god sammenbinding mellom setninger og avsnitt</p> <p>viser at eleven mestrer formverket</p> <p>har gjennomgående korrekt ortografi og tegnsetting</p> <p>markerer sitat og viser til kilder ryddig og nøyaktig</p>
Kortsvar	<p>har en viss struktur og sammenheng</p> <p>viser noe faglig kunnskap</p> <p>kommenterer eller argumenterer på en enkel måte</p> <p>peker på noen karakteristiske trekk ved tekster</p> <p>har noe fagspråk</p>	<p>har stort sett hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>viser nokså god/god faglig kunnskap</p> <p>kommenterer eller argumenterer på en klar måte</p> <p>gjør greie for karakteristiske trekk ved tekster</p> <p>har formålstjenlig fagspråk</p>	<p>har hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>viser meget god faglig kunnskap</p> <p>kommenterer eller argumenterer på en presis måte</p> <p>gjør godt greie for karakteristiske trekk ved tekster</p> <p>har presist og formålstjenlig fagspråk</p>
Informa- tive, argumen- terende og resonne- rende tekster:	<p>har en viss struktur og sammenheng</p> <p>har med noen relevante momenter og/eller eksempler</p> <p>gjør greie for faglige emner på en enkel måte</p> <p>gjengir hovedsyn i noen grad</p> <p>argumenterer på en delvis overbevisende måte</p> <p>har enkle resonnementer</p> <p>har noen oppsummeringer eller enkle konklusjoner</p> <p>viser noe refleksjon</p> <p>bruker eventuelle kilder på en delvis relevant måte</p>	<p>har stort sett hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante momenter og/eller eksempler</p> <p>gjør greie for faglige emner på en stort sett klar måte</p> <p>formulerer hovedsyn</p> <p>argumenterer saklig, på en stort sett overbevisende måte</p> <p>har klare resonnementer, viser evne til å drøfte et emne oversiktlig</p> <p>har oppsummeringer eller konklusjoner</p> <p>viser nokså god/god evne til refleksjon</p> <p>bruker eventuelle kilder på en relevant og etterprøvbart måte</p>	<p>har hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante momenter og/eller eksempler, med god bredde</p> <p>gjør greie for faglige emner på en presis måte</p> <p>formulerer hovedsyn presist</p> <p>argumenterer saklig, på en overbevisende måte</p> <p>har klare resonnementer, viser evne til å drøfte et emne saklig og nyansert</p> <p>har poengterte oppsummeringer eller konklusjoner</p> <p>viser meget god evne til refleksjon</p> <p>bruker eventuelle kilder relevant, etterprøvbart og selvstendig</p>

<p>Analyser, tolkinger og sammenlikninger:</p>	<p>har en viss struktur og sammenheng</p> <p>har med noen relevante momenter og/eller eksempler</p> <p>bruker noe fagspråk</p> <p>peker på noen virkemidler i tekster</p> <p>peker på noen sider ved argumentasjon/bruk av appellformer</p> <p>peker på noen sider ved tema/budskap/hovedsynspunkt</p> <p>reflekterer over tekster på en enkel måte, har noen vurderinger</p> <p>sammenlikner noen sider ved tekster</p> <p>viser en viss kjennskap til den kulturhistoriske sammenhengen</p> <p>bruker eventuelle kilder på en delvis relevant måte</p>	<p>har stort sett hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante momenter og/eller eksempler</p> <p>bruker relevant fagspråk</p> <p>gjør greie for noen virkemidler og viser i noen grad hvordan de fungerer i teksten</p> <p>gjør greie for hovedtrekk i argumentasjon/bruk av appellformer og funksjonen de har</p> <p>gjør greie for tema/budskap/hovedsynspunkt</p> <p>reflekterer over tekster på en relevant måte, har vurderinger og grunngitte synspunkter</p> <p>sammenlikner tekster på en oversiktlig måte</p> <p>viser at eleven kan plassere tekster kulturhistorisk, med noe forståelse for sammenhengen</p> <p>bruker eventuelle kilder på en relevant og etterprøvbart måte</p>	<p>har hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante momenter og/eller eksempler, med god bredde</p> <p>bruker presist og relevant fagspråk</p> <p>gjør greie for og vurderer virkemidler og viser hvordan de fungerer i teksten</p> <p>gjør presist greie for argumentasjon/bruk av appellformer og funksjonen de har</p> <p>gjør greie for tema/budskap/hovedsynspunkt på en selvstendig måte</p> <p>reflekterer over tekster på en relevant og selvstendig måte, har vurderinger og grunngitte synspunkter</p> <p>sammenlikner tekster på en oversiktlig og god måte</p> <p>viser at eleven kan plassere tekster kulturhistorisk, med forståelse for sammenhengen</p> <p>bruker eventuelle kilder relevant, etterprøvbart og selvstendig</p>
<p>Kreative tekster:</p>	<p>har en viss struktur og sammenheng</p> <p>har med noen relevante moment og/eller eksempel</p> <p>viser at eleven har valgt noen innfallsvinkler til temaet</p> <p>viser at eleven har valgt noen virkemidler i utforminga av teksten</p> <p>reflekterer i noen grad</p> <p>viser i noen grad til språklig/kulturhistorisk kunnskap dersom det er relevant</p> <p>bruker vedlagte tekster på en enkel måte</p>	<p>har stort sett hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante moment og/eller eksempel</p> <p>viser noe kreativitet i valg av innfallsvinkler til temaet</p> <p>viser noe kreativitet i valg av virkemidler i utforminga av teksten</p> <p>reflekterer, utforsker, prøver ut tanker</p> <p>viser til og bruker språklig/kulturhistorisk kunnskap dersom det er relevant</p> <p>bruker vedlagte tekster på en selvstendig måte</p>	<p>har hensiktsmessig struktur og god sammenheng</p> <p>har relevante moment og/eller eksempel, med god bredde</p> <p>viser kreativitet i valg av innfallsvinkler til temaet</p> <p>viser kreativitet og bruker virkemiddel på en gjennomført måte i utforminga av teksten</p> <p>reflekterer, utforsker og prøver ut tanker på en selvstendig måte</p> <p>viser til og reflekterer over språklig/kulturhistorisk kunnskap dersom det er relevant</p> <p>bruker vedlagte tekster på en kreativ og selvstendig måte</p>
<p>Samlet vurdering</p>	<p>Samlet sett viser elevsvaret lav kompetanse i faget</p>	<p>Samlet sett viser elevsvaret nokså god kompetanse i faget eller god kompetanse i faget</p>	<p>Samlet sett viser elevsvaret meget god kompetanse i faget eller framifrå kompetanse i faget</p>

Karakteren 1 uttrykker at svaret viser svært lav kompetanse i faget, eller at det som helhet faller utenom det som det blir spurt om i oppgaven.

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no